

Schilde, De Nachtegaal 63

Archeologienota: Programma van maatregelen.

Rapport Nr. 0894

Titel

Archeologienota Schilde, De Nachtegaal 63: Verslag van Resultaten

Auteur(s)

Jasmien Van Bavel & Jeroen Verrijckt

Erkende archeoloog

2015/00053 - Jeroen Verrijckt

Projectnummer J. Verrijckt

2022-019

Projectnummer Onroerend Erfgoed

2022A378

Plaats en datum

Beerse, 20/01/2022

INHOUD

1	Administratieve gegevens	3
1	Gemotiveerd advies	4
1.1	Aanleiding vooronderzoek	4
1.2	Resultaten vooronderzoek	4
1.3	Afweging noodzaak verder onderzoek	6
2	Programma van maatregelen	8
3	Bibliografie	9

1 ADMINISTRATIEVE GEGEGEVENS

Projectcode J. Verrijckt		2022-019
Projectcode Onroerend Erfgoed		2022A378
Locatie	Provincie	Antwerpen
	Gemeente	Schilde
	Deelgemeente	's-Gravenwezel
	Straat	De Nachtegaal 63
Kadastrale gegevens	Gemeente	Schilde
	Afdeling	3
	Sectie	C
	Percelen	104E
Coördinaten	Noordoost	X: 161889,46 Y: 215672,19
	Noordwest	X: 161803,84 Y: 215678
	Zuidoost	X: 161886,12 Y: 215612,88
	Zuidwest	X: 161831,26 Y: 215615,55
Oppervlakte plangebied		Ca. 4.237,7 m ²
Oppervlakte bodemingreep		Ca. 2.384 m ²
Erkend Archeoloog		2015/00053 Jeroen Verrijckt

1 GEMOTIVEERD ADVIES

1.1 Aanleiding vooronderzoek

De aanleiding van het vooronderzoek is de aanvraag van een omgevingsvergunning voor een verkaveling langsheen De Nachtegaal 63 in Schilde. Meer informatie over de aanleiding van het vooronderzoek is terug te vinden in het verslag van resultaten.

1.2 Resultaten vooronderzoek

Tijdens het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem kon enkel het bureauonderzoek uitgevoerd worden. Op basis van dit vooronderzoek zonder ingreep in de bodem was het mogelijk om met voldoende zekerheid een uitspraak te doen over de aanwezigheid en waarde van archeologisch erfgoed op het terrein.

In de historische bronnen is de eerste gekende vermelding van de gemeente in 1183 onder de naam 'Schinla'. Deze vermelding komt voor in een oorkonde van de abdij van Tongerlo. Ze vermoeden dat Schilde ontstond ca. 1000.¹ Schilde was in bezit van Affligem, de Diegeghems, de van Berchems en het geslacht Drake tussen 1185 en mei 1545.² De zuidgrens van Schilde, langs de schijn werd in de 16de eeuw gebruikt als verdedigingslijn. Het is pas na de Tweede Wereldoorlog dat Schilde een residentiële functie kreeg. De gemeente leefde uitsluitend van de landbouw, zelfs na de rechtstrekking van de baan Antwerpen-Turnhout. Ze leefden van landbouwactiviteit ondanks dat de zandgronden geringe opbrengsten leverden. Het heide en bossengebied blijft tot heden ook bestaan.³ Op basis van het historisch kaartmateriaal kan gesteld worden dat er geen historische bebouwing aanwezig is. Het terrein is tot op heden steeds gelegen aan het 'Klein Schijn' waarbij het hoofdzakelijk dienst heeft gedaan als heide- en bebost gebied waar vandaag de dag enkele wandelpaden, een constructie (mogelijk een tuinhuis) en een deel van vijver aanwezig is. Hierdoor is de verwachting op archeologische sites uit de nieuwe tijd en nieuwste tijd laag.

Op basis van bovenstaand landschappelijk en aardkundig kaartmateriaal kan er gesteld worden dat deze elkaar aanvullen. Het terrein situeert zich in een lager gelegen gebied ten opzichte van de omgeving, met name de beekvallei van het 'Klein Schijn'. Quartairgeologisch komen er fluviatiele afzettingen zowel onderaan, alsook bovenaan voor met ertussen mogelijk eolische afzettingen en/of hellingsafzettingen. Deze afzettingen refereren naar de waterloop het 'Klein Schijn' die zich net ten westen van het plangebied bevindt. Vermoedelijk was de omvang van het 'Klein Schijn' in het verleden groter en nam het een groot deel van het plangebied in. Dit uit zich tevens in het voorkomen van de natte zand tot lichte zandleemgrond waar er geen profiel is kunnen ontwikkelen. De informatie over deze bodemtypes geeft hierbij reeds duidelijk weer dat ze voorkomen in de beekvallei van het 'Klein Schijn' en/of het 'Groot Schijn'. Anders gezegd situeert het terrein zich in de alluviale vlakte van het 'Klein Schijn'. Gelet op de landschappelijke ligging, in een beekvallei / alluviale vlakte van het 'Klein Schijn' met een natte bodem zonder profiel, is de kans op het aantreffen van steentijdartefactensites matig. De kans op het aantreffen van sporensites wordt vrij laag geacht daar deze sites zich eerder situeren in hoger en droger gelegen gebieden.

Het plangebied kent geen archeologische en historische gegevens. Het plangebied zelf ligt niet in een archeologische zone en rondom het plangebied zijn ook geen archeologische vindplaatsen

¹ IOE 2020, id: 13702.

² HASQUIN et al. 1980: 957-958.

³ HASQUIN et al. 1980: 957-958.

bekend. Uitgezonderd de losse vondst van een Romeinse munt van Marcus Aurelius bij het Hof van Villers en het landhuis en woonstalhuis uit de 18de eeuw. Op basis van het CAI kan er geen duidelijke uitspraak gedaan worden over het archeologisch potentieel binnen het plangebied. Echter is het terrein net ten noorden van het plangebied reeds archeologisch onderzoek geweest via een landschappelijk bodemonderzoek (ID 17332). Binnen het terrein wordt er tevens een verkaveling gerealiseerd waarbij dezelfde landschappelijke en aardkundige context, historische en archeologische gegevens herbergt. Hierdoor kunnen de resultaten van het archeologisch vervolgonderzoek tevens worden opgenomen in het te onderzoeken plangebied. Uit deze resultaten werd het volledige terrein vrijgegeven op basis van volgende bekomen informatie:

*“Het booronderzoek heeft aangetoond dat er geen kans meer is op intacte steentijdvindplaatsen, aangezien er geen begraven bodems aanwezig zijn. De extreme natheid van het terrein daarenboven maakt ook de kans op het aantreffen van sporensites binnen de advieszone zeer onwaarschijnlijk. De bodem is slecht bewaard en het terrein is wellicht te nat geweest om interessant te zijn voor menselijke aanwezigheid in het verleden. Bovendien zouden eventueel aanwezige sporen binnen deze depressie- en beekvalleigronde van het Klein Schijn wellicht ook erg vervaagd zijn onder invloed van de wisselende grondwatertafel. Bijgevolg kan gesteld dat de kans op het aantreffen van een bewaarde sporensite zodanig klein is dat de kosten die gepaard gaan met verder onderzoek niet gerechtvaardigd zijn, wegens de zeer beperkte kans op kenniswinst. Tevens zou een proefsleuvenonderzoek praktisch en qua veiligheid (bv. inkalven putwanden) moeilijk uitvoerbaar zijn wegens de dusdanig hoge grondwatertafel. Er wordt dan ook geadviseerd om de terreinen vrij te geven voor verdere ontwikkeling.”*⁴ Op basis van de gekende archeologische en historische waarden, is er een lage verwachting voor sites uit de steentijd. De verwachting voor sites uit de metaaltijden, Romeinse periode en middeleeuwen (vroeg, volle en late middeleeuwen) zijn tevens laag.

De opdrachtgever plant op het terrein een verkaveling waarbij deze bereikbaar is via de straat ‘De Nachtegaal’. Het gaat om de aanmaak van twee loten waarbij op elke lot een hoofdegebouw van 400 m² met tuinstroken gerealiseerd zal worden in een later stadium. De constructie van deze woningen maakt geen deel uit van de vergunningsaanvraag. Hierdoor zijn er geen gegevens gekend omtrent funderingstype, funderingsdiepte, randstructuren en locatie van nutsvoorzieningen. Algemeen kan aangenomen worden dat de woningen zelf op een diepte van minstens 80 cm-mv (vorstvrije zone) gefundeerd worden. Indien er kelders geplaatst worden zal de uitgravingsdiepte ca. 250 cm bedragen. Rondom deze woningen zullen de benodigde nutsvoorzieningen geplaatst worden. In de tuinzones van de woningen is telkens ruimte voorzien voor één tuinberging, één garage of carport en een parking. De tuinzone kan ingericht worden met structuren zoals extra bergingen, zwembad, ... waardoor men niet kan garanderen dat deze gevrijwaard blijven van toekomstige bodemingrepen. In totaal gaat het om een oppervlakte van ca. 2.384 m² dat onderhevig zal zijn aan de toekomstige bodemingrepen. Niet de gehele loten worden voorzien van woningen. Er blijft namelijk ook een zone behouden, met name het huidige bos. In deze zone worden er geen bodemingrepen uitgevoerd.

Op basis van bovenstaande gegevens kan er een lage archeologische verwachting worden opgesteld voor steentijdartefactensites, alsook voor sporensites vanaf de metaaltijden. Tevens kan er een lage archeologische verwachting opgesteld worden voor archeologische waarden uit de recentere periodes.

⁴ Pepermans, J. en J. Verrijckt. 2021: 17 (ID 17332).

1.3 Afweging noodzaak verder onderzoek

Na een uitgebreide bureaustudie waarbinnen historische, cartografische, geologische, geografische en bodemkundige bronnen werden onderzocht en teruggekoppeld aan het hedendaagse terreingebruik en de bouwplannen van de opdrachtgever, kan geconcludeerd worden dat tot op heden voldoende informatie gegenereerd is om de mogelijke impact van de geplande werken op een eventueel archeologisch vondsten- en sporenbestand aan te tonen.

Uit het bureauonderzoek is afgeleid dat er een lage archeologische verwachting is voor steentijdartefactensites, alsook voor sporensites vanaf de metaaltijden. Tevens kan er een lage archeologische verwachting opgesteld worden voor archeologische waarden uit de recentere periodes. De redenen hiervoor is de landschappelijke en aardkundige ligging, met name in een alluviale vlakte van het 'Klein Schijn' en de afwezigheid van historische bebouwing binnen het plangebied volgens het historisch kaartmateriaal. De resultaten van het archeologisch vervolgonderzoek (ID 17332) dat zich net ten noorden het plangebied bevindt, bevestigen de resultaten van het bureauonderzoek voor het te onderzoeken plangebied. De resultaten van landschappelijk bodemonderzoek (ID 17332) kunnen tevens worden doorgetrokken naar het plangebied omwille van dezelfde landschappelijke en aardkundige context, en, historische en archeologische gegevens. Tijdens dit landschappelijk bodemonderzoek werd er een lage verwachting opgesteld voor steentijdartefactensites daar er geen begraven bodems aanwezig zijn. Voorafgaand aan het landschappelijk bodemonderzoek werd er tevens een matige tot lage verwachting voor dit soort sites opgesteld. De verwachting ligt hierbij dus min of meer wel op één lijn. Daarnaast werd er een lage kans gesteld voor het aantreffen van sporensites op basis van de extreme natheid van het terrein. De bodem is slecht bewaard en het terrein is wellicht te nat geweest om interessant te zijn voor de menselijke aanwezigheid in het verleden. Bovendien zouden eventueel aanwezige sporen binnen deze depressie- en beekvalleigronden van het 'Klein Schijn' wellicht ook erg vervaagd zijn onder invloed van de wisselende grondwatertafel. Hierbij wegen de kosten niet op tegen de baten omwille van een zeer beperkte kans op kenniswinst.⁵

Er kan worden geconcludeerd dat er binnen het plangebied hoogstwaarschijnlijk geen archeologische site aanwezig is. Verder archeologisch onderzoek wordt dan ook niet noodzakelijk geacht. De kosten wegen niet op tegen de baten. Daarnaast zou verder archeologisch onderzoek, bijvoorbeeld onder de vorm van een proefsleuvenonderzoek praktisch en qua veiligheid (bv. inkalven van de putwanden) moeilijk uitvoerbaar zijn door de aanwezigheid van de hoge grondwatertafel. Het terrein wordt bijgevolg vrijgegeven voor verder archeologisch vervolgonderzoek.

“Na een fase in het vooronderzoek volgt geen verder vooronderzoek, zonder ingreep in de bodem of met ingreep in de bodem, indien op basis van de reeds uitgevoerde fase(s) van het vooronderzoek voldoende informatie gegenereerd is om” (Code van Goede Praktijk, p. 31):

1. Een archeologienota of nota op te maken die de hoogstwaarschijnlijke afwezigheid van een archeologische site afdoende staft, of;
2. Een archeologienota of nota op te maken die het ontbreken van potentieel op kennisvermeerdering afdoende staft (doordat de geplande bodemingrepen geen impact hebben op het eventueel aanwezige erfgoed of doordat verder onderzoek van het aanwezige erfgoed geen nuttige kenniswinst zou opleveren), of;
3. Een archeologienota of nota op te maken die de noodzaak voor een archeologische opgraving staft én een plan van aanpak hiervoor biedt, of;

⁵ Pepermans, J. en J. Verrijckt. 2021: 17 (ID 17332).

4. Een archeologienota of nota op te maken die de mogelijkheid voor een behoud in situ staft én een plan van aanpak hiervoor biedt.

Op basis van bovenstaande argumentatie word een advies gegeven om het volledige plangebied vrij te geven voor verdere ontwikkeling.

Een programma van maatregelen werd hierdoor niet opgemaakt.

2 PROGRAMMA VAN MAATREGELEN

Op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek kan geconcludeerd worden dat er geen vervolgonderzoek noodzakelijk is. Op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek is met voldoende zekerheid een uitspraak te doen over de aanwezigheid en waarde van archeologisch erfgoed, het potentieel op kennisvermeerdering en de haalbaarheid van eventueel verder onderzoek.

Een doorslaggevende factor in het bepalen of verder onderzoek noodzakelijk is, is het feit dat het terrein zich bevindt in een alluviale vlakte van het 'Klein Schijn'. De resultaten van het landschappelijk bodemonderzoek net ten noorden van het plangebied kunnen dit beamen. De beslissing om geen vervolgonderzoek te adviseren steunt op de volgende redenering:

- Voldoende info aanwezigheid site: Ja.
- Site aanwezig: Op basis van het bureauonderzoek kan er een lage archeologische verwachting worden opgesteld voor steentijdartefactensites, alsook voor sporensites vanaf de metaaltijden. Tevens kan er een lage archeologische verwachting opgesteld worden voor archeologische waarden uit de recentere periodes. De verwachting is opgesteld doordat het terrein is gelegen in een alluviale vlakte van het 'Klein Schijn'. Daarnaast heeft het archeologisch onderzoek net ten noorden van het plangebied (ID 17332) weergegeven dat er geen aanwijzingen zijn voor een archeologische site omwille van de afwezigheid van een begraven bodem en de extreme natheid wat tevens leidt tot een vervaging van sporensites, indien deze aanwezig zouden zijn. Deze resultaten kunnen doorgetrokken worden naar het te onderzoeken plangebied omwille van dezelfde landschappelijke en aardkundige context, en, historische en archeologische gegevens. Tot slot heeft historisch kaartmateriaal weergegeven dat er geen historische bebouwing aanwezig is binnen het plangebied.
- Voldoende info over kennispotentieel en technische haalbaarheid van het project: Binnen het plangebied is er geen potentieel op kennisvermeerdering daar er een lage archeologische verwachting is voor het aantreffen van sites. De toekomstige bodemingrepen, met name een verkaveling, tasten het archeologisch erfgoed bijgevolg niet aan, daar deze hoogstwaarschijnlijk niet aanwezig is.

Indien tijdens de werkzaamheden toch archeologische resten worden aangetroffen, blijven de bepalingen voor het melden van toevalsvondsten van kracht. Deze bepalingen zijn terug te vinden in artikel 5.4.1 van het Onroerenderfgoeddecreet. Eventuele toevalsvondsten dienen binnen drie dagen na ontdekking gemeld te worden bij Onroerend Erfgoed.

3 BIBLIOGRAFIE

Code van goede praktijk voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren (versie 4.0), 2019.